

Mihai-Gavril GORBONOV

CONSIDERAȚII ASUPRA REPERTORIULUI MUZICAL PUBLICAT DE IACOB MUREȘIANU ÎN REVISTA „MUSA ROMÂNĂ”

Iacob Mureșianu (1857-1917) s-a născut și a crescut într-o familie cu vechi tradiții culturale. În casa părintească din Brașov funcționau redacția ziarului „Gazeta de Transilvania”, tipografia și o librărie, conduse mai întâi de tatăl său și apoi de către fratele lui, Aurel. Aceste tradiții spirituale ale familiei Mureșenilor s-au înrăurit și asupra personalității muzicianului.

La Blaj, locul în care ajunge în anul 1885, ca profesor, dirijor și animator al vieții cultural-artistice, conștientizează lipsa unui mijloc de răspândire a muzicii, a unui vector purtător de mesaje muzicale în mediile românești. Astfel, înființează prima revistă muzicală românească din Ardeal, cu denumirea de „Musa Română”, prevăzută să apară lunar, cu specificația de pe copertă: „Foaie Musicală și Literară”. Partea literară, în sens de text scris cu litere, care se întinde pe două pagini, cuprinde articole de istorie și estetică muzicală, știri și informații de specialitate, versuri de cântece populare, poșta redacției și diverse. Revista, cu formatul de 28/21,5 cm, era alcătuită dintr-un număr inegal de pagini, între 16 și 84, în funcție de materialul existent pentru publicare, cât și de resursele financiare de care compozitorul dispunea la momentul respectiv.

Colecția completă a revistei „Musa Română”, creată de Iacob Mureșianu, la Blaj, cuprinde următoarele perioade de apariție:

Anul I: Anul 1888: ianuarie-decembrie, 12 numere;

Anul II: Anul 1894: ianuarie-decembrie, 12 numere;

Anul III: Anul 1895: ianuarie-septembrie, 6 numere;

Anul IV: Anul 1906: martie-decembrie, 9 numere; (nr. 5-6 – număr dublu, august 1906)

Anul 1907: ianuarie – martie, 3 numere; (nr. 10 și 11, număr dublu, februarie 1907)

Anul V: Anul 1907: mai, 1 număr;

Crezul său artistic și-l exprimă în trei articole, publicate la începutul fiecărei serii de apariție a revistei, toate intitulate *Precuvântare*.

Astfel, în *Precuvântare* la nr. 1/1888, Iacob Mureșianu scria: „*Musica a devenit unul dintre cei mai puternici factori de civilizațiune. (...) Așa Italia, Francia, Germania sunt mult mai înaintate în musică, decât acele țări unde civilizațiunea n-a ajuns același grad de dezvoltare. Noi Românii, cu toate că suntem o națiune aptă în grad suprem de civilizațiune și foarte bogată în talente, n-am putut încă trece nici măcar de pragul muziceii populare, și așa n-am putut face progresul ce se cere pentru adevărata artă*”.

Tot din acest material cităm și motivele principale care l-au determinat pe Iacob Mureșianu să editeze revista. Primul motiv se referă la faptul că „*neprețuitul tezaur al muziceii noastre naționale se va conserva pentru totdeauna și astfel nu se va mai întâmpla ceea ce s-a întâmplat în timpurile trecute, că o parte însemnată din acel tezaur să se piardă și să dispară cu totul; de altă parte streinii vor putea să admire frumusețea și bogăția acestui tezaur*”.

Al doilea motiv: „*Vom publica tot felul de bucăți de salon, alcătuite din cântece populare pentru pian în formă de: Fantassii, Capricii, Rapsodii, Concerte etc. Ca și bucăți românești pentru violină și flaută. Numai așa se va putea răspândi muzica noastră națională, nu numai între noi, ci chiar și între streinii*”.

Al treilea motiv urmărit de compozitor „*este cultivarea muziceii noastre bisericesti, publicând în partitură mai cu seamă cântările Sfintei Liturgii pentru cor vocal*”.

Din același articol, cităm finalul: „*Acesta este programul «Musei Române». Suntem conștienți despre greutatea cu care e împreună realizarea lui, cu toate acestea ne inspiră încredere și curajul marea speranță, că Onoratul public român va lua în considerațiune sacrificiul ce trebuie să-l aducem pentru ca să putem ajunge la scop, și că din toate părțile se va spirijini cu toată căldura modesta noastră întreprindere*”.

Desigur că acest program nu s-a realizat în totalitate. Greutățile materiale și financiare a fost nevoit să le suporte, de cele mai multe ori, singur.

Crezul artistic mărturisit de Iacob Mureșianu este reînnoit odată cu apariția seriei a doua a revistei. Astfel, în numărul 1 din 1894, în *Precuvântare*, reafirmă: „*Încă de la 1888 am fost întreprins editarea foii musicale «Musa Română» cu scopul de a răspândi cântecele noastre populare, ce le-am fost adunat de un șir de ani, ca astfel neprețuitul tezaur al muzicii noastre naționale să se poată conserva întru totdeauna.(...) Siliți de împrejurări de care suferă toate revistele noastre, am trebuit să încetăm cu editarea mai departe a foii. Experiența făcută în intervalul acesta, ne-a adus la convingerea, că atât partea artistică cât și cea materială a foii, în parte nu corespundeau puterilor și cunoștințelor musicale ale publicului nostru românesc, de aceea ne-am hotărât ca toate piesele ce le vom publica în foaia «Musa Română», să fie scrise într-un stil ușor, oferind atât începătorului cât și celui mai înaintat în muzică, studiu și distracție; iară ce atinge partea materială am redus prețul de la 12 florini la 6 florini pe an*”. Prețul unui abonament, pe un an, era de 6 florini pentru Austro-Ungaria și 20 de franci pentru străinătate (în care intra și România).

Pe prima pagină din noul număr apărea următorul program editorial:

- „a) *Cântece și hore populare, aranjate pentru pian în stil ușor.*
- b) *Cântece populare aranjate în formă de piese de salon, potpuriuri etc.*
- c) *Cântece populare și originale pentru voce cu acompaniament de pian.*
- d) *Piese de dans pentru pian, eventual pentru violină și flaut.*

Partea literară ... va conține: biografii ale muzicienilor români și străini, articole, notițe, cronici, poesii populare, diverse etc.”

Dar și acest program a fost greu de realizat, tot din cauza piedicilor materiale, și astfel foaia este din nou suspendată, în septembrie 1895.

A treia serie de apariție a revistei, din anii 1906-1907, beneficiază de un editor, medicul dr. Eugen Solomon de la Blaj, bun prieten cu Iacob Mureșianu, compozitorul rezervându-și rolul de redactor. Astfel, partea materială și financiară era mai riguros administrată. Și această nouă serie se deschide cu precizări privind intențiile editoriale ale revistei.

O nouă *Precuvântare*, la începutul seriei a III-a, amintește cititorilor de eforturile depuse cu seriile precedente și anunță intențiile de viitor: „*Neînsemnatul sprijin de care s-a bucurat, precum și cheltuielile avute cu tipărirea foaiei în străinătate (Leipzig n.n.), neexistând pe la noi imprimării speciale pentru tipărirea notelor musicale, i-au făcut imposibilă continuarea apariției acestei foi, astfel că ea a trebuit să înceteze cu finea anului 1888. Am voit să aflăm cauza de ce nu poate exista la noi o foaie cu un scop așa de frumos și atât de bine redactată și ajunsese la convingerea, că atât partea artistică, cât și cea materială a foaiei, în parte nu corespundea puterilor și cunoștințelor musicale ale publicului nostru românesc. De aceea la anul 1894 am scos din nou «Musa Română», mai mică în conținut, scrisă în stil ușor, iar prețul l-am redus la jumătate. Dar nici aceasta nu a fost cu succes căci după un an și jumătate de existență, am trebuit iarăși să încetăm ... Experiența făcută în acest interval și multele îndemnări și insistențe venite din toate părțile, ne-au hotărât acum pentru a treia oară, să scoatem iarăși «Musa Română».*

Și de această dată, ca și în 1888, programul revistei musicale «musa română» după cum se poate vedea din fruntea foaiei, se mărginește aproape numai la cultivarea muzicii noastre populare.(...)

Marea speranță că onoratul public român va ține seama de sacrificiile ce trebuie să le aducem pentru atingerea scopului propus, mai cu samă că acum avem un public cu mai mare pricepere musicală, precum și sprijinul călduros de care avem lipsă la modesta noastră întreprindere, ne inspiră încredere și curaj în viitor”. (Nr. 1, 1 martie 1906)

Pentru comparație cu celelalte programe editoriale, din 1888 și 1894, reproducem și intențiile pentru seria din 1906-1907. Redacția anunța, în primul număr din anul 1906, următorul program:

- a) *Cântece și hori populare aranjate pe pian.*
- b) *Piese de salon, din cântece populare aranjate pentru pian, în formă de Fantasie, Capriciuri, Rapsodii, Concerte etc.*
- c) *Cântece populare și originale pentru voce cu acompaniament.*
- d) *Piese de dans pentru pian pe 2 și 4 mâini.*
- e) *Cântece bisericesti și lumești pentru cor bărbătesc și mixt (partitură).*
- f) *Piese românești pentru Violină și Flaută, cu acompaniament de pian.*

După enumerarea structurii muzicale editoriale, care nu se deosebește mult de cele anterioare, în *Precuvântare* se concluzionează: „*Suntem pe deplin convinși de greutatea pasului ce întreprindem prin reparația revistei muzicale «Musa Română».* Desigur că aceste greutăți, intuite de Iacob Mureșianu, nu vor întârzia să reapară și, astfel, revista își va înceta definitiv activitatea, în luna mai, 1907.

De reținut meticulozitatea cu care Iacob Mureșianu își anunță cititorii privitor la programul editorial propus, odată cu apariția fiecărei serii de editare a „*Musei Române*”. Cu toată această ofertă bogată, revista nu rezistă pe piață, deși, dacă răsfoim *Poșta redacției*, constatăm un paradox: lipsa de piese instrumentale, de cântece vocale și nevoia de partituri corale, laice și religioase, solicitate de cititori (nr. 4/1895).

Tot la această rubrică, Iacob Mureșianu răspunde Redacției revistei „*Arta*”, de la Iași: „*Autorul poeziei cât și a melodiei imnului «Deșteaptă-te, Române» este Andreiu Mureșianu. Armonizată însă a fost de un muzician boem la dorința autorului, și s-a publicat într-un caiet intitulat «Flori române» împreună cu alte jocuri naționale pe la anulu 1860. Melodia originală se vede în «Musa Română» anulu 1888, Nro. 2, la începutulu Putpuriului românesc» (Musa Română, nr. 10/1894).*

Revista „*Arta*” a apărut la Iași, sub conducerea lui Titus Cerne, între anii 1883 și 1885 și apoi din 1894.

Un anunț interesant, care urmărea cunoașterea pulsului vieții cultural-artistice din Transilvania, apare în mai multe numere, cu următorul conținut: „*Redacțiunea foii noastre roagă pe toți conducătorii corurilor, să-i trimită adresele lor, arătând totodată și timpul producțiilor ori seratelor ce le vor aranja în luna martie*” (Nr. 2/febr. 1894).

Cercetând, așadar, colecția „*Musei Române*”, putem sistematiza materialul muzical publicat, în principal, în următoarea structură:

Iacob Mureșianu:

- a) *creații originale (pe genuri muzicale)*
 - lucrări pentru pian (propriu-zise și reduții de partituri simfonice);
 - aranjamente de cântece și jocuri populare pentru pian;
 - lieduri originale (voce și pian), pe versuri de Ioan Nenițescu;
 - lieduri pe versuri populare;
 - lucrări pentru vioară și pian;
 - creații religioase (coruri bărbătești);
- b) *Piese muzicale aparținând altor creatori;*

c) *Piese muzicale purtând dedicații, importante pentru legătura și relațiile cu personalitățile menționate.*

Deși era anunțată și publicarea unor lucrări pentru flaut, nu am găsit asemenea partituri. Probabil că unele lucrări pentru vioară erau considerate ca putând fi interpretate și la flaut.

Capitolul cel mai bine reprezentat îl constituie lucrările pentru pian. Aici își publică Iacob Mureșianu cele mai importante creații pianistice. Astfel, văd lumina tiparului cântece și jocuri populare românești (hora, ardeleana, sârba, bătuta, someșana, călușeriu etc) din toate provinciile istorice, armonizate („arangiate”) pentru pian, precum și valsuri, polci, marșuri, nocturne, mazurci, fantezii, novelete, capricii, lucrări cu caracter improvizatoric ș.a. Se remarcă, astfel, cele mai cunoscute dintre creațiile sale pentru pian, unele dintre ele cântate și astăzi:

- *Cimpoiul* (capriciu), în nr. 1/1888;
- *Mică fantezie de salon*, în nr. 8-9/1894;
- *Cucuveaua*, în nr. 11/1894;
- *Un vis* (nocturnă), în nr. 12/1894;
- *O clipă* (noveletă), în nr. 4/1895;
- *Caprice-Etude*, în nr. 2/1906;
- *Olteanca* (capriciu), în nr. 5-6/1906;
- *De demult* (vals), în nr. 8/1906;
- *Impromptu*, în nr. 9/1906;
- *Scherzo*, în nr. 10-11/1907.

Acestora li se adaugă alte partituri pentru pian, care au cunoscut, apoi, versiuni orchestrale:

- *Marș Jubiliar* (50 de ani de la înființarea ziarului „Gazeta de Transilvania” (nr. 1/1888);
- *Cunună de flori române*, „cadrii dedicat Reuniunii Femeilor Române din Brașov” (nr. 5/1888);
- *O noapte pe Tâmpa* (nr. 7/1888);
- *Potpuriul românesc pentru pian nr. 1* (nr. 2/1888);
- *Potpuriul românesc pentru pian nr. 2* (nr. 2/1894);
- *Potpuriul românesc pentru pian nr. 3* (nr. 5/1894);
- *Potpuriul românesc pentru pian nr. 5* (nr. 6/1895).

Întâlnim în paginile revistei și reducții pentru pian ale unor lucrări ample, scrise pentru soliști, cor și orchestră. Interesantă este publicarea uverturii la balada *Erculeanul*, o partitură dificilă în varianta pentru pian (nr. 1/1906), probabil pentru dirijorii care nu dispuneau de orchestră și doreau să realizeze lucrarea cu ajutorul pianului.

În ceea ce privește creația pentru vioară și pian, Iacob Mureșianu semnează *Piese populare pentru vioară și pian*, în nr. 7/1906 și *La mormântul unui amic*, romanță pentru vioară și pian, în nr. 11/1888.

Cele mai multe lucrări pentru pian publicate aparțin lui Iacob Mureșianu. Explicația, din partea sa, o găsim tot în revistă: „Nu e de vină deci «Musa Română» dacă noi românii n-avem compozitori instrumentalști. Astfel numai se explică faptul, că cele mai multe lucrări din «Musa Română» sunt produsele redactorului nostru” (nr. 12/1907). Muzica corală este reprezentată, în ceea ce-l privește pe Iacob Mureșianu, numai prin creația religioasă pentru cor bărbătesc la 4 voci, destinată ritului greco-catolic. Menționăm câteva dintre aceste lucrări:

- *Îngerul a strigat* (nr. 3/1888);
- *Pe Tine Te lăudăm* (nr. 5/1888);
- *Răspunsurile la Sfânta Liturghie* (nr. 10/1888);
- *Pe tatăl și Cu vrednicie* (nr. 10/1888);
- *Imn IPS Mitropolit dr. Victor Mihali de Apșa* (nr. 5/1895);
- *Cu trupul lui Cristos*, cu solo tenor (nr. 1/1906).

De menționat că Iacob Mureșianu nu și-a publicat nicio lucrare corală laică, pentru cor bărbătesc sau mixt, în „Musa Română”. O posibilă explicație ar fi că aceste lucrări corale se distribuiau, contra cost, separat sau în fascicule.

În privința liedurilor originale, publicate în revistă, toate sunt create pe versurile poetului Ioan Nenișescu. Dintre cele mai cunoscute, amintim:

- *Nu plînge* (nr. 1/1888);
- *Tu n-ai iubit* (nr. 8/1888);
- *Dor de mare* (nr. 7/1888);
- *De când* (nr. 5-6/1906).

Tot pe versurile lui Ioan Nenișescu scrie și două canon-duete, pentru soprană și tenor, cu acompaniament de pian, cu care obține „Premiul pentru compoziție Mendelssohn-Bartholdy”, la Leipzig, în anul 1882. Acestea le publică în «Musa Română». *Ce-a fost a fost* apare în nr. 10-11/1907 și *Cum n-ar fi fost* în nr. 12 din același an.

Dintre lucrările pe versuri populare, cu acompaniament de pian, Iacob Mureșianu publică un număr însemnat de lieduri, printre care:

- *Eu mă duc, codrul rămâne* (o variantă interesantă a piesei corale de mai târziu, cu același nume), în nr. 1/1894;
- *Cât trăiești să nu iubești* (nr. 2/1894);
- *Murgulețul* (nr. 3/1894);
- *Ciobanul din Ardeal* (doină populară), în nr. 4/1894;
- *Sus îi dealul la păduri* (variantă a piesei corale omonime), în nr. 12/1894;
- *De la poarta badii-n sus* (nr. 3/1906);
- *Mi-a trimis bădița dor* (doină), în nr. 10-11/1907.

Tot la acest capitol amintim și două fragmente din opereta *Scara Mâții*, pe versuri de Vasile Alecsandri. Este vorba de *Romanța*, în nr. 1/1906 și *Serenada lui Ghiță*, în nr. 3 din același an.

Se observă, așadar, rolul covârșitor al compozitorului la asigurarea revistei cu material. Cantitativ, peste 80 % din repertoriu este semnat de Iacob Mureșianu, încât putem aprecia „Musa Română” ca o revistă de autor. De asemenea, observăm și modul prin care Mureșianu și-a făcut cunoscută școala sa de compoziție.

Pe lângă lucrările proprii, Iacob Mureșianu a oferit, cu generozitate, spațiu tipografic și altor creatori, printre care membri ai familiei Mureșenilor. Astfel, fratele său, Traian, publică polca *Veturia*, dedicată Doamnei Veturia Pușcariu (nr. 2/1895). Sora sa, Elena, scrie *Puiul meu*, mazurcă dedicată scumpului ei soț, generalul Moise Groza (nr. 11-12/1888). *Hora miresei*, compusă de Doamna S. (evastia) D. (avidescu), o altă soră a sa, este „aranjată” chiar de către Iacob Mureșianu (nr. 1/1888). Cumnatul său, Virgil Brândușianu, publică valsul *Dorul* (nr. 2/1888).

Tiberiu Brediceanu, în volumul *Scrieri*, apărut la București, Editura Muzicală, 1976, la pag. 197, relatează:

„*Eram fericiți și eu și colegul meu de clasă, flautistul G. (uilelm) Șorban, să-i putem fi de ajutor măestrului la aranjarea părții tehnice și a afacerilor administrative ale foii. În schimb dînsul, generos și nobil cum a fost totdeauna față de noi, elevii săi, ne-a distins, luându-ne cu câte o mică piesă populară printre colaboratorii foii*”.

Astfel, figurează cu lucrări publicate: Tiberiu Brediceanu, *Ardeleana* (nr. 1/1894), dr. Leonida Domide, *Suvenir de Blaj*, polcă dedicată „*iubitului meu măestru Iacob Mureșianu*” (nr. 10-11/1907) și Victor Cherebețu, *Marșul Transilvaniei*, cu dedicația „*Mult stimatului meu măiestru Iacob Mureșianu*” (nr. 1/1894).

Este prezent și profesorul blăjean Alexandru Borza, cel care a suplinit catedra de muzică în momentul bolii lui Iacob Mureșianu, cu *Buciumane* (nr. 12/1888). De asemenea, mai apar: Aurel P. Bănuț, cu jocuri populare culese din zona Târnavelor (nr. 2/1895), Demetriu Cupșa cu un cor

bărbătesc (nr. 11/1888), Basil Anastasescu cu piese corale religioase (nr. 2/1906), Teodor Teodorescu cu liedul *Haiducul* (nr. 7/1906), Elena Munteanu cu piese pentru pian (nr. 2/1895). Lucrări pentru vioară și pian mai publică, în anii 1906-1907, P. Pipoș și Camil Negrea.

Remarcăm, apoi, și unele lucrări semnate de Iacob Mureșianu și dedicate unor personalități ale vremii: dr. Aurel Mureșianu, fratele său mai mare, directorul „Gazetei de Transilvania” (*Totul ea ...!*, vals, în nr. 9/1888), dr. Iuliu Maniu (*Hora-Polca, dedicată stimatului amic, Iuliu Maniu, deputat*, în nr. 8/1906), și muzicianului Dumitru G. Kiriac, Hora *Carmen*, în nr. 3/1906.

Câteva concluzii se impun de la sine. Prioritatea lui Iacob Mureșianu în domeniul publicisticii muzicale în Transilvania. Contribuția lui la difuzarea repertoriului românesc în mediul urban și rural, precum și stimularea activității formațiilor corale laice și religioase. Impunerea școlii sale de compoziție, prin diversificarea genurilor muzicale abordate și prin folosirea tezaurului muzical național.

Iacob Mureșianu și-a îndeplinit, astfel, cu imense eforturi materiale, dar cu o tenacitate exemplară, unul dintre idealurile pentru care a militat toată viața: făurirea școlii muzicale naționale românești din Ardeal.

„Musa Română” – die erste rumänische Musikzeitschrift in Siebenbürgen
Zusammenfassung

Der aus Kronstadt gebürtige Komponist Iacob Mureșianu (1857-1917) veröffentlichte in Blasendorf im Zeitraum von 1888 bis 1907 die erste rumänische Musikzeitschrift in Siebenbürgen unter dem Titel „Musa Română” mit der Absicht, damit den Freunden der Tonkunst einen Lichtblick zu bieten. Zu diesem Vorhaben wurde er durch die publizistische Tradition seiner Familie sowie durch während seiner Studienzeit in Leipzig erhaltene Impulse angeregt.

Das für die damalige Zeit umfassende und mutige Programm der Zeitschrift war, die rumänische Jugend mit den Musikinstrumenten bekannt zu machen, das Interesse für das Volkslied zu wecken und Musiker auszubilden, die die Volkslieder sammeln und auswerten sollten. Ein weiteres Anliegen war die Pflege kirchlicher Musik, besonders in der griechisch-katholischen Kirche sowie die Entwicklung der Chormusik im Allgemeinen.

Die Zeitschrift hatte auch zwei bis drei „literarische” Seiten mit Textbeiträgen über Musikgeschichte, Musikästhetik sowie Informationen über die Konzerttätigkeit und Musikaufführungen, Texte von Volksliedern, redaktionelle Mitteilungen und Verschiedenes.

Der Verfasser der veröffentlichten musikalischen Beiträge: Klavierstücke, Stücke für Geige und Klavier, Flötenmusik und Chorpartituren sowie Lieder ist vor allem Iacob Mureșianu selbst gewesen, der auf diese Weise sein musikalisches Credo und sein musikästhetisches Programm vorstellen konnte. Die Zeitschrift hatte nur wenige andere Mitarbeiter, unter ihnen auch einige Schüler des Meisters.

In der damaligen Zeit gab es im Altreich Rumänien keine solche Veröffentlichung, so daß diese Zeitschrift sehr günstig aufgenommen wurde. Es gab keine Konzerte, wo nicht auch Stücke aus dieser Zeitschrift gesungen oder gespielt wurden, denn die veröffentlichten Musikstücke waren der damaligen Musikbildung angemessen.

Die hohen Herstellungs- und Transportkosten konnten jedoch vom Herausgeber Iacob Mureșianu nicht dauernd bestritten werden. Der Musikteil wurde in Leipzig und der Textteil in Kronstadt gedruckt und die Zeitschrift schließlich in Blasendorf zusammengestellt. Die einzige Einnahmequelle dafür waren die Abonnements, und deshalb gab es nur beschränkte Erscheinungsperioden der Zeitschrift.

Trotz dieser Schwierigkeiten war die Musikzeitschrift „Musa Română” ein wichtiger Beitrag von Iacob Mureșianu zur Ausbildung der nationalen rumänischen Musik in Siebenbürgen.